

Рета М.В., НТУ "ХПИ"

НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТНОЗДАТНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ТРАКТОРОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

В статье освещены основные проблемы повышения конкурентоспособности отечественных тракторостроительных предприятий. Выявлены основные факторы, влияющие на процесс создания конкурентных преимуществ в тракторостроении и раскрыта взаимосвязь между ними.

In the article the basic problems of increase of competitiveness domestic tractor-building of the enterprises are covered. The major factors influencing on process of creation of competitive advantages in тракторостроении and раскрыта interrelation between them are revealed.

За останнє десятиліття Україна домоглася позитивних зрушень в економіці. Але динамічність сучасного світу, нестабільність політики й економіки, посилення конкуренції на внутрішньому і зовнішньому ринках, жорсткість міжнародних стандартів, процеси глобалізації та інтеграції міжнародної економіки впливають на розвиток вітчизняних підприємств. Як показує світовий досвід, найчастіше саме проблеми конкурентноздатності на зовнішньому і внутрішньому ринках змушують підприємства змінювати свою стратегію роботи.

Дослідженню питань конкурентноздатності, як підприємств, так і продукції приділено досить багато уваги в економічній літературі. Питання конкуренції вивчалися закордонними економістами, такими як М. Портер, И. Ансофф, Дж. Дей, Р.Венслі і вітчизняними дослідниками Ш.М. Акаєвим, Л.В. Соколовою, Ю.М. Продиусом, А.Зозулевим. В основному

роботи економістів присвячені розробці теоретичних положень і методик розрахунку конкурентноздатності, практичні питання підвищення конкурентноздатності залишаються недостатньо досліджені.

Метою даної статті є аналіз основних факторів, що впливають на рівень конкурентноздатності і виявлення основних напрямків розвитку вітчизняних тракторобудівних підприємств.

Незважаючи на зростання виробництва в останні роки підприємства вітчизняного машинобудування знаходяться в кризовому стані – потужності більшості з них завантажені на 15-30 % та працюють у режимі прибутковості 3-5 % [1]. Однією з умов подолання кризи є підвищення конкурентноздатності підприємств і продукції. У свою чергу, конкурентноздатність визначається наявністю у підприємства конкурентних переваг. Це може бути особлива організаційна структура, більш низькі витрати на випуск конкуруючого товару, гнучка цінова політика і т.п. Однією з головних конкурентних переваг підприємств є створення нового, «непередбаченого» товару з високою часткою наукоємкості. По усьому світі країни з розвинутою ринковою економікою прагнуть до створення такої продукції, тому що саме вона дає найбільшу додаткову вартість. В нашій країні деякі зразки продукції були розроблені й освоєні 15 – 20 років тому і дотепер входять у номенклатуру основної продукції підприємств (наприклад, трактор Т-150К виробництва ВАТ «ХТЗ»). Проблема підвищення конкурентноздатності підприємств шляхом створення нових товарів вимагає детального вивчення всього різноманіття факторів (рис.1), що впливають на даний процес. В першу чергу, він пов'язаний з наявністю певних умов на загальнодержавному рівні.

Тракторобудівні підприємства входять до складу агропромислового комплексу, тому попит та збут продукції певною мірою залежить від процесів, що відбуваються у сільському господарстві.

Серед численних факторів, що впливають на процес створення нових товарів в першу чергу необхідно виділити попит на продукцію, що випускається та попит на іноваційні товари.

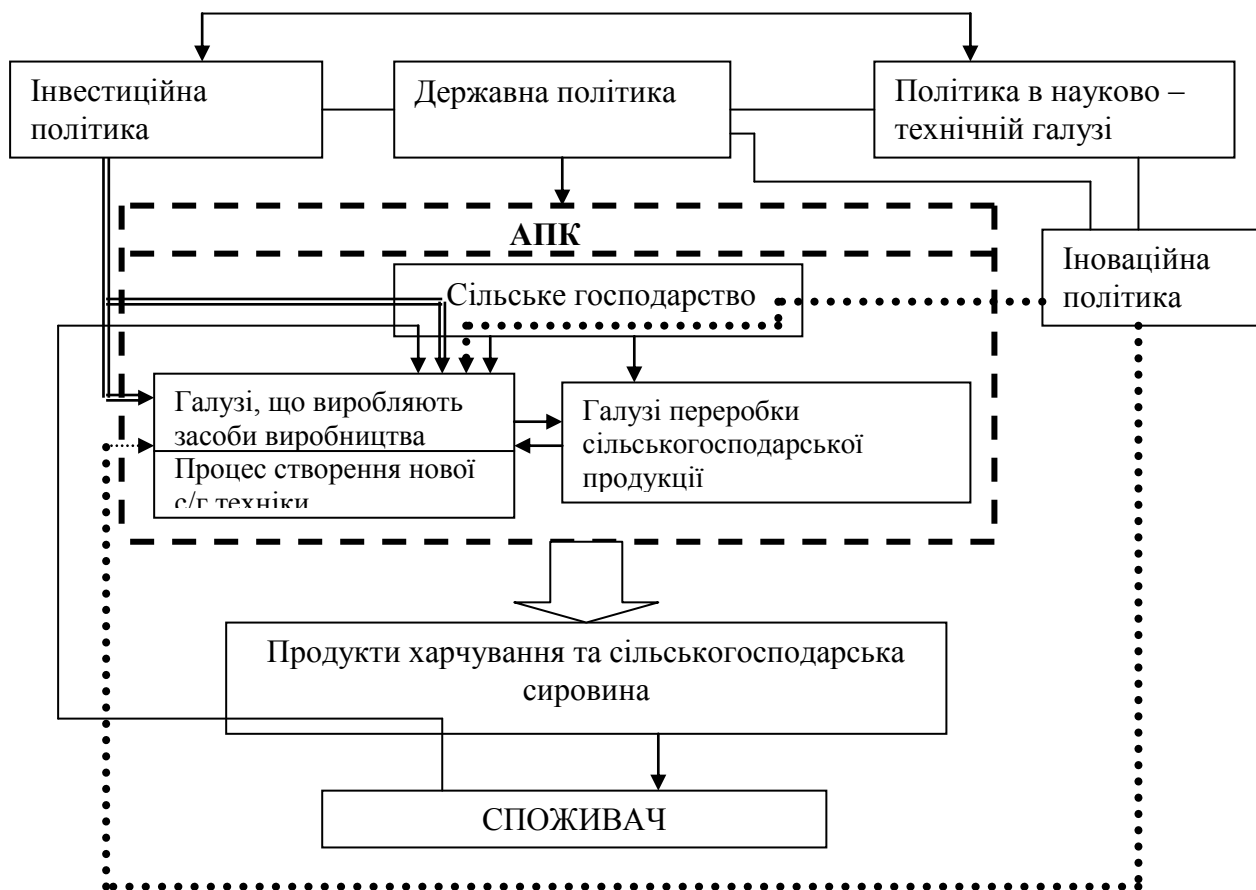

Рис 1 – Фактори, що впливають на процес створення нової сільськогосподарської техніки

Результатом діяльності тракторобудівних підприємств є випуск засобів виробництва. Це означає, що виробники працюють в умовах жорстко детермінованого попиту та обмеженої місткості ринку. Наразі, потреба у засобах виробництва визначається попитом на кінцеву продукцію. Місткість українського ринку тракторобудівної продукції досить висока: основними машинами сільське господарство забезпечене на 48 - 66%; приблизно 90% техніки, що залишилася в господарствах, відробила свій ресурс і продовжує працювати.

Для відновлення машино-тракторного парку аграрних підприємств на рівні технологічних потреб необхідно щорічно продавати машин і устаткування на 15 млрд. грн.[1]. Такий досить великий ринок збуту приваблює і закордонних виробників сільськогосподарської техніки. Це, звичайно, посилює конкурентну боротьбу, яку вітчизняні підприємства найчастіше витримують за ціновим критерієм тому, що якість вітчизняної

продукції не завжди відповідає якості закордонних аналогів: у середньому наробіток на відмовлення вітчизняних колісних тракторів знаходиться на рівні 100-200 м.г., що в 3 - 5 разів нижче в порівнянні з закордонними аналогами [9], але експлуатаційні витрати на вітчизняну техніку в середньому на 50% нижче, ніж аналогічні витрати на закордонну (табл. 1).

Таблиця 1 – Експлуатаційні витрати

Показник	ХТЗ– 17021	ХТЗ – 16131	John Deer 8400	Massey Ferguson 9240	Valmet 8400
Прямі експлуатаційні витрати, дол / га	8,04	9,06	19,74	25,181	10,89

Проте фінансові можливості підприємств - споживачів машинобудівної продукції досить обмежені, незважаючи на те, що ціни на вітчизняну продукцію в кілька разів нижче, ніж на закордонну (табл.2).

Таблиця 2 – Ціни на продукцію сільськогосподарського машинобудування

Показник	ХТЗ – 17021	ХТЗ – 16131	John Deer – 8400	Massey Ferguson 9240	Valmet 8400
Ціна, дол США	29906	28037	140000	130000	85000

В той же час, низька платоспроможність сільськогосподарського виробника є наслідком незбалансованої політики формування цін на сільськогосподарську продукцію.

Спроби держави створити і стимулювати платоспроможний попит (лізингові компанії, часткова компенсація вартості) не принесли значних успіхів, і ситуація залишається незмінною: з однієї сторони досить велика місткість ринку, з іншого боку – неплатоспроможний попит, і, як наслідок, низький рівень виробництва і збуту продукції. Крім того, споживач, тобто сільськогосподарські підприємства, не в змозі заплатити за більш дорожчий інноваційний товар. Таким чином не відбувається стимулювання інноваційної діяльності підприємств тракторобудівної галузі.

Іноваційна та інвестиційна політика держави (і підприємств) тісно пов'язані між собою та здійснюють значний вплив на процес створення нової техніки (рис1). У інноваційному розвитку підтримка держави грає

вирішальну роль. Стосовно меж втручання держави в економіку немає однозначного погляду серед вчених–економістів. Але, як показує світовий досвід, економічна свобода не завжди сприятливо позначається на розвитку наукомісткого виробництва. В 2002 році Швеція стала самою наукомісткою країною світу – частка витрат на НДР у ній складає 3,7 % ВВП [2]. Ця країна має низький рейтинг за рівнем економічної свободи (частка державних витрат у ВВП Швеції склала 60%), у той час як країни, що не домоглися особливих успіхів у розвитку економіки (Аргентина, Болівія, Перу) займають перші місця в рейтингу економічної свободи [3].

Політика української держави в області інновацій практично не сформована. Питома вага підприємств, що впроваджували інновації в 2002 році склав 14,6% [4], 2003 р – 12,7%, зокрема у машинобудуванні інноваційною діяльністю у 2003 р займалися 19,9 % підприємств [5].

Структура українського експорту свідчить про сировинну спрямованість розвитку української економіки – основну частку складають енергетичні матеріали (17%), чорні метали і вироби з них (13%), і набагато меншу - транспортні засоби (2%) [6].

Створення нових продуктів потребує залучення значних коштів, тобто довгострокових інвестицій. Саме за рахунок інвестицій відбувається відновлення основного капіталу – інноваційний розвиток. Процес створення нових продуктів пов'язаний з певним ризиком та починає давати прибуток через значний час, що робить практично не можливим фінансування інноваційних проектів самим підприємством. Навіть у розвинутих країнах самостійною розробкою та впровадженням нових товарів займаються лічені підприємства.

Тож потреба в інвестиційних ресурсах в Україні складає як мінімум 5,32 % ВВП [7]. Але відсутність законодавчої бази ускладнює залучення значних іноземних інвестицій, недовіра населення до банківської системи не дозволяє мобілізувати ті інвестиційні ресурси, що є в країні. Відсутність чіткого і послідовного плану розвитку підприємств машинобудівної галузі, роблять неможливим залучення стратегічних інвесторів. Наприклад, у

2002 р. у Харків і Харківську область було інвестовано 211,75 млн. дол., з яких тільки 8,32 млн.дол (3,9%) спрямовано в машинобудування, металургію й обробку металу, значну ж частину склали інвестиції у фінансову діяльність 58,52 млн. дол (27,6%), харчову промисловість 36,6 млн. дол (17,3%) і операції з нерухомістю 36,32 млн. дол (17,2 %) [8]. Залучення інвестицій у сільське господарство активізує процес відновлення машинно – тракторного парку і таким чином збільшить попит на продукцію тракторобудівних підприємств. Слід зазначити і зворотній зв'язок між інвестиціями та інноваціями – інновації підвищують норми інвестиційного доходу і тим самим стимулюють інноваційну діяльність.

Таким чином, можна відзначити, що досить перспективним напрямком підвищення конкурентоздатності тракторобудівної промисловості є створення нової продукції. Деякі істотні чинники впливу на цей процес визначенні в даній роботі і потребують подальшого дослідження.

Література:

- 1) Стан та перспективи розвитку матеріально-технічного забезпечення аграрного виробництва – ДО: ІАЕ УААН, 2003 – 48 с;
- 2) Н.В. Бекетов Наука в России и в мире // ЭКО, № 11 2003, з12;
- 3) В. Калугін, Р. Ильичев Железные объятия глобализации // Бізнес, № 30(549), 2003,с. 31;
- 4) История и общие сведения о льготном инвестировании в г. Харькове //Економіст, № 3 2003;
- 5) Статистика //Урядовий кур'єр, 22.01.04 №12 (2675)
- 6) Р. Ильичев Есть контакт // Бизнес, № 52 (571), 2003 , с 30 -36
- 7) А. Сухоруков Проблемы підвищення інвестиційної активності регіонів // Економіка України №8, 2002;
- 8) Підсумки соціально-економічного розвитку Харківської області в 2002 р. // Слобідський край, 18.02.2003 р.
- 9) А. Табашников, Г. Любашин Качество и технический уровень сельского хозяйства // Техника и оборудование для села, № 2, 2000, с2